

BROCK L. EIDE - FERNETTE F. EIDE
Disleksi Üstünlüğü

The Dyslexic Advantage.

Unlocking the Hidden Potential of the Dyslexic Brain

© 2023 Brock L. Eide M.D., M.A. ve Fernette F. Eide M.D.

Bu kitabın yayın hakları Akçalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
Penguin Random House LLC'in alt markası olan Avery'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 3326 • Psykhe 51

ISBN-13: 978-975-05-3535-2

© 2023 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2023, İstanbul

EDİTÖR Bahar Siber

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Yağmur Yıldırım

DİZİN Berkay Üzüm, Mehmet Atala

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

BROCK L. EIDE
FERNETTE F. EIDE

Disleksi Üstünlüğü

Dislektik Beynin
Gizli Potansiyelini
Açığa Çıkarma Rehberi

*The Dyslexic Advantage
Unlocking the Hidden Potential
of the Dyslexic Brain*

ÇEVİREN
Mercan Yurdakuler

BROCK L. EIDE 1962'de doğdu. Washington Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Başkanlık Bioetik Konseyi'ne danışmanlık yaptı, ardından Stanford Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak yüksek lisans dersleri verdi. Disleksi ve öğrenme güçlükleri alanlarında, dünya çapındaki en önemli uzmanlardan biri olarak kabul ediliyor. Uzun yıllardır çocuklarda ve yetişkinlerde disleksinin teşhis ve tedavisi amacıyla sosyal sorumluluk çalışmaları yürütüyor.

FERNETTE F. EIDE 1961'de doğdu. 1992'de California Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde nöroloji ihtisasını tamamladıktan sonra Washington, California ve Chicago üniversitelerinde ders verdi. Öğrenme güçlükleri, disleksi ve üstün yetenekli çocukların eğitimi konularında farkındalık programları yürüttü, yayınlar yaptı. Beyin farklılıklarından kaynaklı öğrenme güçlükleri ve bunların çözüm yollarıyla ilgili olarak ebeveynlere, öğretmenlere ve sağlık profesyonellerine danışmanlık yapıyor.

*Cesur Yürek Karina'ya:
Harika bir insan ve sonsuz bir neşe kaynağısın.
Seni tüm kalbimizle seviyoruz...*

Şimdi... *disleksiye yatkınlığın* avantajlarına dönmek istiyorum...
[B]azı okuryazar toplumlarda disleksi denen engele yol açan beyin
anomalilerinin, bu beyinlerin üstünlüklerini de belirlemesiyle ilgili
görünür çelişkiye... Böylece tutarsız görünme kaygısı olmaksızın
bir “üstünlük patolojisi”nden söz edebiliriz.

– Dr. NORMAN GESCHWIND,
“Why Orton Was Right”

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	11
ÖNSÖZ	13
BİRİNCİ KISIM	
BAKIŞ AÇISI MESELESİ	19
BİRİNCİ BÖLÜM	
DİSLEKSİYE YENİ BİR BAKIŞ	21
İKİNCİ BÖLÜM	
HER İKİ BAKIŞ AÇISIYLA DİSLEKSİ	29
İKİNCİ KISIM	
DİSLEKTİK BEYNİN FARKI	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
BİLGİ İŞLEMEDEKİ FARKLILIKLAR	41
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
BEYİN YAPISINDAKİ FARKLILIKLAR	51

ÜÇÜNCÜ KISIM

M GÜÇLERİ

Maddi Akıl Yürütme	67
BEŞİNCİ BÖLÜM	
MIND'IN "M" GÜÇLERİ	69
ALTINCI BÖLÜM	
M GÜÇLERİNİN ÜSTÜNLÜKLERİ	73
YEDİNCİ BÖLÜM	
M GÜÇLERİNİN BEDELLERİ	85
SEKİZİNCİ BÖLÜM	
M GÜÇLERİ İŞ BAŞINDA	93
DOKUZUNCU BÖLÜM	
ANA HATLARIYLA M GÜÇLERİ	99

DÖRDÜNCÜ KISIM

İ GÜÇLERİ

İlişkisel (Bağlantısal) Akıl Yürütme	101
ONUNCU BÖLÜM	
MIND'IN "İ" GÜÇLERİ	103
ON BİRİNCİ BÖLÜM	
İ GÜÇLERİNİN ÜSTÜNLÜKLERİ	109
ON İKİNCİ BÖLÜM	
İ GÜÇLERİNİN BEDELLERİ	119
ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
İ GÜÇLERİ İŞ BAŞINDA	127
ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
ANA HATLARIYLA İ GÜÇLERİ	133

BEŞİNCİ KISIM

N GÜÇLERİ

Naratif (Anlatısal) Akıl Yürütme	137
ON BEŞİNCİ BÖLÜM	
MIND'IN "N" GÜÇLERİ	139
ON ALTINCI BÖLÜM	
N GÜÇLERİNİN ÜSTÜNLÜKLERİ	143

ON YEDİNCİ BÖLÜM

N GÜÇLERİNİN BEDELLERİ 155

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

N GÜÇLERİ İŞ BAŞINDA 159

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

ANA HATLARIYLA N GÜÇLERİ 163

ALTINCI KISIM

D GÜÇLERİ

Dinamik Akıl Yürütme 167

YİRMİNCİ BÖLÜM

MIND'IN "D" GÜÇLERİ 169

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

D GÜÇLERİNİN ÜSTÜNLÜKLERİ 175

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

D GÜÇLERİNİN BEDELLERİ 181

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

D GÜÇLERİ İŞ BAŞINDA 187

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANA HATLARIYLA D GÜÇLERİ 193

YEDİNCİ KISIM

DİSLEKSİ ÜSTÜNLÜĞÜNÜ KULLANMAK 199

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM

OKUMA 201

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM

YAZMA 219

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM

**İYİ BİR BAŞLANGIÇ YAPMAK:
İLKOKULDAN ORTAOKULA** 237

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

LİSE VE ÜNİVERSİTEDE BAŞARI 251

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM

İŞYERİNDE BAŞARI 273

SONSÖZ	287
EK 1	
DESTEK ARAÇLARI VE KAYNAKLAR	291
EK 2	
DİSLEKTİK KİŞİLER İÇİN GÖZDE KARIYER SEÇENEKLERİ	295
<i>DİZİN</i>	298

TEŞEKKÜR

Bu kitabı yazarken, kendilerine teşekkürü borç bildiğimiz, hatırı sayılır pek çok kişinin destek ve yardımını aldık.

İlk olarak, çok zor bir piyasada birden fazla cazip teklif almamızı sağlamakla kalmayıp bizi hayalimizdeki yayıncıyla buluşturan harika temsilcimiz Carol Mann'e teşekkür etmek istiyoruz. Bize her bakımdan göz kulak olduğun için sağ ol.

Hudson Street Press/Penguin'de birlikte çalıştığımız rüya gibi –neyse ki gerçek– ekibin proje boyunca yaptığı katkı ve sunduğu destek için minnetimizi ifade edecek söz bulamıyoruz. Yayıncımız Caroline Sutton'a vizyonumuzu paylaştığı, desteklediği ve Hudson Street'te böylesine olağanüstü bir ekip kurduğu için minnettarız. Hem editör hem motivasyon koçu olarak sıradışı kabiliyetleri olan tatlı-sert Meghan Stevenson, yalnız taslağın sarıhlığını ve yapısını değil, teslim tarihlerini (çok fazla) aşma korkumuzu da inanılmaz derecede geliştirdi. Mesleğinde bir yıldızın Meghan ve seninle çalışmak bizim için onurdu. Arkamızda baş tanıtımcımız Courtney Nobile ve halkla ilişkiler yöneticimiz Liz Keenan kadar heves ve yetkinlikle çalışan bir tanıtım ekibi olduğu için kendimizi çok ayrıcalıklı hissediyoruz. Sırasıyla kitabın dış ve iç tasarımından sorumlu Jason Johnson ve Eve Kirch'e zevkli ve yaratıcı katkılarından dolayı

teşekkürler. Pazarlama bölümünden John Fagan ve Ashley Pattison, üretim editörü Katie Hurley, redaktör Sheila Moody ve yönetici editör Susan Schwartz'a tüm emekleri için çok teşekkürler. Penguin Young Readers bünyesindeki Grosset & Dunlap'ten Bonnie Bader'a da kitabı hızla Henry Winkler'a ulaştırdığı için teşekkür ederiz.

Ayrıca kliniğimize gelerek bizimle hikâyelerini ve hayatlarını paylaşan ailelere ve kişilere en içten teşekkürlerimizi sunarız. Esas işi siz yaptınız. Bizim tek yaptığımız dinlemektir.

Bu kitap için bizimle görüşme yapmayı, hikâyesini ve uzmanlığını paylaşmayı kabul eden herkese minnettarız. Bu kadar çok başarılı ve yaratıcı insanla konuşma fırsatı elde etmek, yaşadığımız en keyifli profesyonel deneyimlerdendi.

Disleksinin üstünlükleri de olduğu fikrini yaygınlaştırmaya herkesten fazla emek ve zaman harcayan Tom (Thomas G.) West'e özel olarak teşekkür ediyoruz. Kendisiyle tanıştığımızdan beri nezaketini ve teşvikini hiç eksik etmedi. Tom, hiç tereddütsüz, tanıma ayrıcalığına eriştiğimiz en cömert ve diğer-kâm insanlardan biri ve yarattığı etkinin boyutlarını anlamaya daha yeni yeni başlıyoruz.

Son olarak, Karina'nın destek topluluğuna dahil olan eski ve yeni tüm akraba ve arkadaşlarımıza: Sizin duygusal, tinsel, profesyonel ve finansal desteğiniz olmasa, bu kitap yazılamazdı. En yürekten teşekkürlerimizle.

ÖNSÖZ

2004 yılında, İngiltere'nin önde gelen işletme fakültelelerinden birinin gönderdiği basın bülteninin başlığı şuydu: “Girişimcilerin disleksiden mustarip olma olasılığı beş kat daha fazla.” Alt başlıkta da şöyle soruluyordu: “Sör Richard Branson’ı, Sör Alan Sugar’ı ve Sör Norman Foster’ı özel kılan nedir?”¹

Basın bülteninin metninde buna verilen yanıt, bu çok başarılı girişimcilerin hepsinin “disleksiden mustarip” olmasıydı. Fakülteadaki araştırmacılara bakılırsa, bu durum, dislektik bireyleri oldukça güçlü bir şekilde girişimcilik alanında başarıya eğilimli kılıyordu.

Peki adı geçen girişimciler ne kadar başarılıydı? Son verilere göre Sör Richard Branson’ın net varlığı yaklaşık 4 milyar dolar. Halen Clapton Baronu (Lord) Sugar olarak anılan Alan Sugar’ın net varlığı 1,2 milyar dolar. Halen Thames Bank Baronu (Lord) Foster olarak anılan Norman Foster’ın görece ufak servetiye “yalnız” 400 milyon dolar – neyse ki tesellisi, dünyanın en beğenilen ve tanınmış mimarlarından biri olması.

Bu girişimcilerin keyfini sürdüğü muazzam başarılar düşünüldüğünde, onları “disleksiden mustarip” olarak tanımla-

1 http://www.cass.city.ac.uk/media/stories/story_8_45816_44300.html

mak biraz garip kaçıyor. Disleksisi olan herkes, dislektik olmanın gerçekten de çok çileli bir şey olabileceğini bilir: Başkalarının kolayca kazandığı becerilerde sürekli tökezlemek; arkadaşların alay konusu olmak; kimi sınıflardan, okullardan ya da kariyerlerden dışlanmak... Bu deneyimler korkunç ıstıraplar barındırabilir. Yine de dislektik bireyleri incelediğimizde –nasıl düşündüklerine, neler yapabildiklerine ve genellikle nasıl dikkat çekici bireylere dönüştüklerine baktığımızda– “disleksiden mustarip” olmak, pek çok bakımdan alışılmadık bir ıstırap türü olarak karşımıza çıkıyor.

Bu kitap disleksi hakkında değil, *disleksi tanısı konmuş bireylerin türleri* hakkında. Bu bireylerin zihin türleri, bilgiyi işleme yolları ve bilhassa iyi yaptıkları şeyler hakkında. Bu kitap, bu bireylerin *sahip olduğu* bir şeyle ilgili değil, *kim olduklarıyla* ilgili.

Disleksi hakkında yazılan kitapların çoğu, okuma ve yazma sorunlarına odaklanır. Bu sorunlar son derece önemli olmakla birlikte, dislektik bireylerin gelişmeleri, öğrenmeleri ve başarıları açısından kritik olan tek –ya da en önemli– şey değildir.

Sinirbilim ve öğrenme güçlükleri üzerine uzmanlaşmış profesyoneller olarak, disleksisi olan yüzlerce birey ve aileleriyle çalıştık. Süreçte, dislektik bireylerde ortak ve geniş bir önemli bilişsel özellikler yelpazesi olduğunu gördük. Bu özelliklerden bir kısmı okuma, imla, kafadan matematik, hafıza veya görsel ve işitsel işlevler gibi alanlarda öğrenme ve işleme zorlukları; bir kısmıysa önemli güçlü yanlar, beceriler ve kabiliyetler – yani *disleksi üstünlüğü* dediğimiz yeteneklerdi. Bu özellikler kişiden kişiye değişmekle birlikte, tanınabilir örüntüler oluşturuyordu – tıpkı Mozart’ın farklı eserlerinin hem birbirinden ayırt edilebilmesi hem de aynı bestekârın eserleri olarak tanınabilmesi gibi.

Geleneksel olarak disleksiye anlama çabaları neredeyse tamamen okuma, yazma ve diğer akademik becerilerdeki sorunlara odaklanır. Bunun sonucunda da dislektik bireylerin –özellikle de erişkin olduklarında– iyi yaptıkları şeylere çok az dik-

kat sarf edilmiştir. Bize göre bu çok büyük bir hata. Erişkin dislektik bireylerin karakteristik olarak sergilediği becerileri görmezden gelerek disleksiye anlamaya çalışmak, tırtılların büyü-yünce kelebek olduğu gerçeğini yok sayarak tırtıl olmayı anlamaya çalışmaya benzer.

Bu kitapta size göstereceğimiz gibi, dislektik bireylerin be-yinleri kusurlu değil, sadece farklıdır. Bu yapısal farklılıklar ge-nellikle belli tür bilgileri işlemlenmede özel bir üstünlüğe yol açar; bu da çoğu zaman daha iyi bildiğimiz disleksiyle alakalı zorlukları fazlasıyla telafi eder. Bu kitapta göreceğimiz gibi, dislektik bireylerin başarıya ve kişisel tatmine ulaşma çabaları, bu üstünlükleri tanımayı, geliştirmeyi ve doğru şekilde kullanma-yı öğrenmelerine yardımcı olarak desteklenebilir.

“Disleksi”ye geleneksel bakışla bu kitapta sunacağımız ba-kış arasında iki büyük fark var: Öncelikle, okuma, yazma ve-ya disleksiyle ilişkili diğer akademik zorlukları bu “güçlüğün” veya “hastalığın” sonuçları olarak görmüyoruz. Bu zorlukların, farklı bir beyin yapılanmasından doğduğunu ve bu yapılanma-nın temel amacının, dislektik bireyleri kıymetli beceriler geliştirmeye önceden hazırlamak olduğunu kabul ediyoruz. Dislek-siye bu pencereden baktığımızda, ona eşlik eden üstünlüklerle zorlukların adeta aynı nörolojik madalyonun iki yüzü oldu-ğunu görebiliyoruz. Bu kitapta bu üstünlükleri tespit edecek, na-sıl kullanılabileceklerini anlatacak ve neden disleksinin gerçek “temel özellikleri”nin okuma yazma sorunları değil, bunlar ol-ması gerektiğini düşündüğümüzü açıklayacağız.

İkincisi, disleksiyle ilgili kitapların çoğunun aksine, bu kitap dislektik bireyleri daha iyi okurlar haline getirmeye odaklan-mayacak. Onun yerine, bu bireylerin “dislektik olmakta” daha iyi hale gelmelerine yardımcı olmaya odaklanacak. Okuma öğ-retimi, belli beyin özelliklerini değiştirmekle birlikte, dislektik beyinleri diğerlerinden ayıran her şeyi değiştirmez. Aslında bu iyi bir şeydir çünkü dislektik beynin herkesin beyni gibi olma-ması *gerekir*. Dislektik beyinlerin, tanınması ve tadına varılma-sı gereken, kendilerine has güçlü yönleri ve ayrıcalıkları vardır. Amacımız, dislektik bireylerin bu harika üstünlükleri fark et-